

CONSILIUL EUROPEI
Strasbourg
Comitetul de Miniștri

Recomandarea 15 (2001) privind Predarea istoriei în Europa în secolul 21

*Adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la
31 Octombrie 2001 cu prilejul celei de a 771 reuniuni a adjuncților
de miniștri*

Comitetul de Miniștri, în conformitate cu articolul 15, alineatul b al Statutului Consiliului Europei;

Având în vedere că scopul activității Consiliului Europei este de a realiza o mai strânsă colaborare între membrii săi;

Având în vedere Convenția Culturală Europeană, semnată la Paris la 19 decembrie 1954, care cheamă statele semnatare să încurajeze studiul istoriei și al civilizației altor popoare și să susțină astfel de studii pe teritoriul altor state;

Având în vedere hotărârile reuniunilor de la Viena (1993) și Strasbourg (1997), în care șefii de state și guverne din Europa:

– și-au exprimat dorința de a transforma Consiliul Europei într-o instituție capabilă să poată face față cu succes provocărilor secolului 21;

– au susținut necesitatea realizării unei înțelegeri reciproce și a unei încrederi mai profunde între popoare, în special prin realizarea unui curriculum de istorie care să elimine prejudecățile și stereotipiile și să sublinieze rolul influenței reciproce pozitive între diferite țări, religii și idei în cadrul dezvoltării istorice a Europei;

– au insistat asupra dimensiunilor transformărilor din domeniul educației și culturii, ale marilor provocări din Europa de mâine;

Susținând că falsificarea ideologică și manipularea istoriei sunt incompatibile cu principiile fundamentale ale activității Consiliului Europei, așa cum sunt prevăzute în Statutul acestei organizații;

Având în vedere recomandările Adunării Parlamentare cu privire la dimensiunea europeană a educației (Recomandarea 1111/1989) și cea privind istoria și învățarea istoriei în Europa (Recomandarea 1283/1996);

Având în vedere Rezoluția No.1, adoptată la Sesiunea a 19-a a Conferinței Miniștrilor Educației din Europa cu privire la curentele și marile probleme contemporane ale educației în Europa (Kristiansand, Norvegia, 1997) și concluziile și hotărârile celei de a

20-a Sesiuni a Conferinței Miniștrilor Educației din Europa cu privire la Proiectul „Predarea și învățarea istoriei Europei în secolul 20” (Cracovia, Polonia, 2000);

Având în vedere declarația adoptată de către Conferința Miniștrilor Educației din Sud-Estul Europei (Strasburg, 1999), în care se recomandă organizarea de activități cu caracter practic care pot avea loc în cadrul programelor în care Consiliul Europei are o experiență de lungă durată și recunoscută pe plan internațional, inclusiv predarea istoriei;

Având în vedere declarația adoptată de către Conferința Regională a Miniștrilor Educației din țările din zona Caucazului (Tbilisi, Georgia, 2000);

Având în vedere Recomandarea No.R (98) 5 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către Statele Membre privind educația în ceea ce privește păstrarea moștenirii istorice, prin care Miniștrii insistă asupra activităților cu caracter educațional în domeniul menținerii patrimoniului istoric și care dau sens unei mai bune cunoașteri în viitor a trecutului;

Având în vedere Rezoluția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei No. (98) 4 cu privire la Proiectul itinerariilor culturale;

Având în vedere Recomandarea No.R (2000) 1 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către Statele Membre cu privire la întărirea cooperării transfrontaliere între comunitățile sau autoritățile locale în plan cultural și în care Miniștrii afirmă că activitățile cu caracter transfrontalier pot ajuta pe tineri să dobândească o viziune care să depășească frontierele și să înțeleagă diversitatea tradițiilor culturale și istorice ale popoarelor;

Luând în considerare rezoluțiile adoptate la a 5-a Conferință a Miniștrilor Culturii din Europa (Portoroz, Slovenia, 2001) în care Miniștrii reafirmă faptul că studiul istoriei trebuie să aibă la bază cunoașterea și explicarea patrimoniului cultural și că aceasta ar trebui să pună în lumină originea diversă a naturii moștenirii culturale;

Având în vedere Recomandarea No.R (2000) 13 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către Statele Membre cu privire la o politică europeană în ceea ce privește accesul la arhive, în care Miniștrii, luând în discuție interesul crescând al publicului larg pentru istorie și faptul că o mai bună înțelegere a istoriei recente a Europei poate contribui la prevenirea conflictelor, cheamă la adoptarea unei politici europene a accesului la arhive, bazată pe principii compatibile cu valorile democratice;

Având în vedere Recomandarea No.R (2000) 13 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către Statele Membre cu privire la o politică față de „apologia urii”, în care cea din urmă este definită drept totalitatea formelor de manifestare care contribuie sau răspândesc, incită, promovează sau falsifică ura rasială, xenofobia sau antisemitismul și în care este precizat faptul că impactul unui astfel de discurs este și mai dăunător atunci când este diseminat prin intermediul presei;

Având în vedere activitatea Consiliului Europei în ceea ce privește predarea istoriei, care are la bază ideea de reconciliere și influențele reciproce pozitive între popoare, ca de exemplu cele din perioada postbelică și care are drept obiectiv principal înlăturarea din manualele de istorie a stereotipurilor și a prejudecăților și activitatea din cadrul Proiectului

„Istoria în Noua Europă" și Programul „Studiul istoriei și Noua inițiativă a Secretarului General (al Consiliului Europei - n.tr.)" care oferă sprijin republicilor din fosta URSS în ceea ce privește îmbunătățirea metodologiei de predare a istoriei, producerea de manuale și în consecință, pregătirea profesorilor;

Luând în considerare rezultatele Proiectului privind „Predarea și învățarea istoriei Europei în secolul 20" și toate materialele didactice prezentate cu prilejul Conferinței finale „Secolul 20: Priviri încrucișate" care s-a desfășurat în mod simbolic la Muzeul de Istorie al Republicii Federale Germania (Haus der Geschichte, Bonn, Germania, 2001);

Având în vedere că Proiectul „Predarea și învățarea istoriei Europei în secolul 20" a determinat, între altele:

- un progres remarcabil în ceea ce privește elaborarea unei concepții pluraliste și tolerante asupra istoriei, în special, prin stimularea cercetării individuale și a capacităților de analiză istorică;
- inovații în domeniul educației prin utilizarea deopotrivă a noilor tehnologii ale informației și a unor noi materiale didactice auxiliare;
- identificarea de noi modalități de abordare deschisă a problemelor fundamentale ale istoriei secolului 20.

Recomandă ca guvernele Statelor Membre, respectând prevederile consti-tuționale, situațiile la nivel național sau local și sistemele de educație din fiecare țară:

- să urmeze principiile expuse în Anexa la această Recomandare, avându-se în vedere reformele în curs sau viitoare în ceea ce privește atât predarea istoriei cât și pregătirea profesorilor de istorie;
- să asigure, pe baza prevederilor cu caracter național, regional sau local, condițiile necesare pentru ca publicul iubitor de istorie sau instituțiile interesate din fiecare țară să fie informați în legătură cu principiile expuse în Recomandarea de față, cu trimitere la documentele menționate aici și, în special, la materialele didactice auxiliare elaborate în cadrul Proiectului „Predarea și învățarea istoriei europene în secolul 20";
- să continue activitățile privind predarea istoriei pe baza unor planuri de măsuri ce urmează să fie adoptate, în vederea întăririi climatului de încredere și de toleranță din interiorul și în relațiile dintre state pentru a face față provocărilor secolului 21;
- să adopte o viziune integrată a istoriei, utilizând celelalte proiecte ale Consiliului Europei și, în special, pe cel privind „Educația pentru o cetățenie democratică" și pe cele cu privire la protecția patrimoniului istoric;

Roagă pe Secretarul General al Consiliului Europei să aducă această Recomandare în atenția acelor state care sunt părți semnatare ale Convenției Culturale Europene, dar nu sunt membri ai Consiliului Europei.

Anexă la Recomandarea No. 15 (2001)

1. Scopurile predării istoriei în secolul 21

Predarea istoriei într-o Europă democratică ar trebui:

- să ocupe un loc central în educația unor cetățeni responsabili și implicați activ în viața politică și în cultivarea respectului pentru diferențele între popoare, fiind bazată pe afirmarea identității naționale și a principiilor toleranței;
- să fie un factor decisiv în reconcilierea, cunoașterea, înțelegerea și respectul reciproc între popoare;
- să joace un rol vital în promovarea valorilor fundamentale, precum: toleranța, înțelegerea reciprocă, drepturile omului și democrația;
- să fie o componentă fundamentală a construcției europene liber consimțite pe baza moștenirii istorice și culturale comune, îmbogățită prin diversitate și care conține uneori chiar și aspecte conflictuale și dramatice;
- să fie o parte a politicii educaționale care joacă un rol important în progresul tinerei generații, cu trimitere directă la participarea sa activă la construcția Europei, ca și la evoluția pașnică a societății umane într-o perspectivă globală, în spiritul înțelegerii și a respectului reciproc;
- să facă posibilă la elevi dezvoltarea capacității intelectuale de a analiza și a interpreta informația istorică în mod critic și responsabil, pe calea dialogului, prin aflarea dovezilor istorice și prin dezbateră deschisă, care să aibă la bază perspectivele multiple asupra istoriei, cu precădere în ceea ce privește aspectele controversate și sensibile;
- să permită cetățenilor Europei să își formeze și să își afirme propria identitate individuală și colectivă prin cunoașterea moștenirii istorice comune în aspectele sale locale, regionale, naționale, europene și globale;
- să fie un instrument pentru prevenirea crimelor împotriva umanității.

2. Manipularea istoriei

Predarea istoriei nu trebuie să fie un instrument de manipulare în scop ideologic, de propagandă sau să fie utilizată pentru promovarea ideilor intoleranței, a celor ultranaționaliste, xenofobe sau a antisemitismului.

Cercetarea istoriei și istoria ca obiect de învățământ nu pot fi compatibile, în nici un fel cu valorile fundamentale și cu statutele Consiliului Europei dacă acestea încurajează manipularea istoriei, mai ales prin:

- falsificarea sau crearea de dovezi istorice, statistici contrafăcute, imagini falsificate etc;
- insistența asupra unui eveniment pentru a justifica sau ascunde un altul;
- distorsionarea trecutului în scopuri de propagandă;
- o viziune excesiv de naționalistă asupra trecutului care poate crea deosebirea între „noi” și „ei”;
- folosirea excesivă a unor documente istorice;
- negarea unor fapte istorice;
- omiterea unor fapte istorice.

3. Dimensiunea europeană în predarea istoriei

Deoarece construcția Europei este deopotrivă expresia liber consimțită a locuitorilor săi înșiși și o realitate istorică, ar fi bine ca:

- să se continue cu prezentarea relațiilor istorice la nivel local, regional, național și european;
- să fie încurajată studierea acelor perioade și evenimente cu o dimensiune evident europeană, în special evenimentele istorice sau culturale și acele tendințe care contribuie la formarea conștiinței europene;
- să se utilizeze fiecare mijloc posibil, în special mijloacele de informare modernă, pentru a promova cooperarea și schimbul între școli pe teme privind istoria Europei,
- să se dezvolte interesul elevilor cu privire la istoria altor state europene;
- să se introducă sau să dezvolte studiul despre însăși procesul construcției europene.

Ar fi foarte potrivit să fie promovată dimensiunea europeană în predarea istoriei într-o Europă largită, democratică și pașnică prin:

- utilizarea, atât în ceea ce privește conținuturile cât și metodologia de lucru, a rezultatelor activității din cadrul proiectului privind „Predarea și învățarea istoriei Europei în secolul 20” coordonat de către Consiliul de Cooperare Culturală;
- insistența asupra programelor Consiliului Europei în vederea dezvoltării conștiinței comunitare și asupra celor ce privesc moștenirea culturală europeană;
- diseminarea cât mai pe larg a materialelor didactice produse în cadrul proiectului „Predarea și învățarea istoriei Europei în secolul 20” prin utilizarea corespunzătoare a tehnologiilor informației și comunicării;

- sporirea asistenței pentru pregătirea noilor programe de istorie și a standardelor predării istoriei, inclusiv prin redactarea de manuale, în special în Federația Rusă, statele din Caucaz, Europa de Sud-Est și în regiunea Mării Negre;
- utilizarea Programului Consiliului Europei de formare continuă a personalului didactic în vederea sprijinirii profesorilor pentru a utiliza noile lor cunoștințe într-un context european, care să le permită să compare păreri și experiențe istorice.

4. Conținutul programelor de istorie

Cu toate că studiul istoriei ar trebui să evite strângerea de informații strict cu caracter enciclopedic, acesta trebuie să cuprindă, nici mai mult, nici mai puțin decât următoarele:

- cultivarea la elevi, atunci când programele de istorie sunt redactate, a sentimentului de cunoaștere a dimensiunii europene, care este însă deschisă către restul lumii;
- dezvoltarea capacităților critice ale elevilor, a abilității lor de a gândi pentru ei înșiși, de a manifesta obiectivitate și rezistență la manipulare;
- evenimentele și momentele care au marcat istoria Europei prin anumite perioade și fapte, studiate la nivel local, național, european, global;
- studiul fiecărei dimensiuni a istoriei europene, nu doar cea politică, ci și cea economică, socială și culturală;
- dezvoltarea curiozității și a spiritului de cercetare, în special prin utilizarea metodelor de investigație în ceea ce privește moștenirea istorică, o zonă care poate stimula influențele interculturale;
- eliminarea prejudecăților și stereotipurilor, prin punerea în evidență în cadrul programelor de istorie a influențelor reciproce între diferite țări, regiuni și școli de gândire într-o perioadă de dezvoltare istorică determinată;
- studiul critic al formelor de manipulare a istoriei, indiferent dacă acesta pornește de la negarea faptelor istorice, falsificarea, omisiunea, ignoranță sau redefinirea scopurilor ideologice;
- studiul evenimentelor controversate și sensibile prin luarea în discuție a diferitelor fapte, opinii și puncte de vedere ca și a cercetării cu privire la adevărul istoric.

5. Metode de învățare

Utilizarea surselor

Faptele istorice pot fi prezentate, folosindu-se cea mai mare varietate de tipuri de materiale didactice și acestea pot fi însușite printr-o abordare critică și analitică, în special prin intermediul:

- arhivelor, deschise publicului, în special în statele din Centrul și Sud-Estul Europei, care acum asigură, ca niciodată în trecut, accesul la documentele istorice autentice;

- filmelor de ficțiune și documentare și a producțiilor din domeniul audiovizualului;
- materialelor obținute grație tehnologiei informației, care trebuie studiate în grup și individual și, în care caz, profesorul joacă un rol central;
- tuturor tipurilor de muzee care funcționează în Europa din secolul 20 și a locurilor cu valoare de simbol, care permit înțelegerea mai bună de către elevi a evenimentelor recente, în special din viața de toate zilele;
- istoriei orale, cu ajutorul căreia mărturia scrisă cu privire la evenimentele recente poate deveni istorie vie pentru tânăra generație și care poate oferi puncte de vedere și perspective ale acelor care au fost „uitați” din „izvoarele istorice”.

Cercetarea individuală

Elevii ar trebui să fie încurajați să procedeze la cercetări individuale, în funcție de nivelul lor de cunoaștere și de cadrul general al învățării, încurajându-se totodată, în acest fel, curiozitatea și inițiativa lor în ceea ce privește strângerea de informații și capacitatea lor de a identifica principalele evenimente istorice.

Cercetarea de grup

Ar trebui încurajate grupurile de elevi, clasele și școlile pentru a se angaja în proiecte de cercetare sau în folosirea metodelor active, pentru a crea astfel condițiile pentru dialog și pentru un schimb de idei deschis și tolerant.

Abordarea inter - și multidisciplinară

Studierea istoriei ar trebui să aibă întotdeauna la bază o abordare inter- și multidisciplinară punând în valoare legăturile cu alte obiecte de învățământ din cadrul curriculumului, ca de exemplu literatura, geografia, științele sociale, filosofia, artele și științele.

Abordarea dintr-o viziune internațională și transfrontalieră

Ar trebui încurajată în funcție de împrejurări, realizarea unor proiecte internaționale și transfrontaliere, care să aibă la bază studiul unei teme comune, o viziune comparativă sau o sarcină de lucru comună în câteva școli din diferite țări, ceea ce ar avea avantajul că ar lua în considerare pe deplin posibilitățile deschise de utilizarea tehnologiei informației și de stabilirea schimburilor și legăturilor între școli.

6. Invățarea și aducerea aminte

Neeludând realizările secolului 20, precum folosirea științei în scopuri pașnice, în vederea asigurării unor condiții mai bune de viață și răspândirea democrației și a drepturilor omului, ar trebui întreprins tot ceea ce este necesar în sfera educației pentru a se preveni repetarea sau negarea unor evenimente înspăimântătoare ale acestui secol, precum Holocaustul, genocidele și alte crime contra umanității, purificarea etnică și masivele violări ale drepturilor omului și ale valorilor fundamentale pe care le susține Consiliul European. Aceasta ar trebui să includă:

- sprijinirea elevilor pentru a le dezvolta cunoașterea asupra unor evenimente - și a cauzelor lor - care au întunecat istoria Europei și a lumii;
- insistența cu privire la studiul ideologiilor care au dus la aceste evenimente și cum putem să facem să prevenim repetarea lor;
- conturarea, dezvoltarea și coordonarea Programului de formare continuă a personalului didactic în statele membre ale Consiliului de Cooperare Culturală;
- facilitarea accesului la informațiile care sunt deja la dispoziția publicului, în special, prin intermediul noii tehnologii a informației și prin constituirea unei rețele moderne de mijloace de învățământ;
- aplicarea și monitorizarea deciziei Miniștrilor Educației, reuniți la Cracovia, în anul 2000, pentru a desemna o zi, care este aleasă în funcție de istoria fiecărei țări, pentru a se comemora Holocaustul și pentru prevenirea crimelor împotriva umanității,
- întărirea sprijinului specific al Consiliului Europei în domeniul educației în ceea ce privește Grupul pentru Cooperare Internațională și Cercetarea și Comemorarea Holocaustului.

7. Formarea inițială și continuă a personalului didactic

Formarea inițială și continuă a personalului didactic ar trebui:

- să permită și să încurajeze pe profesorii de istorie și pe cei care deja profesază să folosească metodele procesuale și reflexive de predare ale istoriei;
- să îi pună la curent pe viitorii profesori de istorie și pe cei care deja profesază în legătură cu cele mai noi rezultate, instrumente și metode în domeniul istoriei, în special acolo unde se simte nevoia utilizării noilor tehnologii ale informației și comunicării;
- să îi facă pe profesori să devină conștienți de metodele didactice și care ținând seama de informația factologică, sunt menite să permită elevilor să interpreteze și să analizeze faptele istorice și influența lor asupra prezentului, în diferite contexte, ca de pildă: cel social, geografic, economic;
- să sprijine pe profesori să utilizeze tehnicile de evaluare, care țin cont nu doar de cantitatea de informație memorată de elevi, dar și de activitățile pe care cei din urmă sunt capabili să le desfășoare mulțumită cunoașterii informației, indiferent dacă aceasta implică cercetarea, dezbateră sau analiza problemelor controversate și sensibile;
- să ajute pe elevi să creeze și să dezvolte în clasă situații de învățare interdisciplinare, în colaborare cu profesorii lor;

Deoarece tehnologia informației și comunicării tinde să determine o transformare radicală a rolului profesorului de istorie, este important ca:

- să se desfășoare schimburi școlare, pentru ca profesorii să își dea seama de marea varietate a situațiilor de învățare, ceea ce implică și noul lor rol;

– să fie sprijinită constituirea grupurilor de lucru cu privire la dificultățile profesiei, la ezitățile și îndoielile privind noile roluri asumate;

– să fie realizate bănci de date, care să specifice, nu doar documentele și site-urile web disponibile, ci și valoarea informației ce provine din documentele și site-urile respective.

Pentru atingerea acestor obiective și pentru a stabili un profil specific al profesorului de istorie, ar fi bine ca:

– să se înzestreze centrele de formare ale profesorilor de istorie cu tot ceea ce este necesar pentru menținerea și îmbunătățirea calității procesului de formare și să se dezvolte profesionalismul, dar mai ales să se modifice statutul social al profesorilor de istorie;

– să se acorde o atenție deosebită pentru pregătirea formatorilor profesorilor de istorie, în funcție de principiile prevăzute în această Recomandare;

– să se promoveze cercetarea comparativă cu privire la obiectivele, conținuturile și standardele specifice formării inițiale și continue a profesorilor de istorie și să se promoveze cooperarea între instituții și schimbul de informații necesar pentru reforma procesului de formare inițială și continuă și a pregătirii formatorilor;

– să se identifice și să se stabilească parteneriate între instituțiile implicate activ sau preocupate de formarea profesorilor de istorie, cu precădere instituțiile media, cu un accent deosebit pus pe scopul lor distinct și responsabilitățile specifice.

8. Tehnologiile informației și comunicării

În timp ce principalele critici privesc legislația și respectarea libertății de exprimare ar trebui întreprinse toate măsurile necesare pentru combaterea informației cu caracter rasist, xenofob și revizionist, care circulă pe Internet.

În contextul accesului din ce în ce mai larg al tinerilor la tehnologiile informației și comunicării, atât la școală cât și în afara orelor de curs, este foarte important ca metodele și tehnicile de învățare să utilizeze aceste tehnologii deoarece:

– sunt vitale pentru studierea istoriei;

– necesită analiza în amănunt a diversității istorice și un grad ridicat de veridicitate a surselor istorice;

– permite profesorilor și elevilor accesul la sursele istorice originale și la numeroase interpretări multiple;

– lărgiște spectaculos accesul la informația și faptele istorice;

– mărește și facilitează accesul la schimbul de idei și dialog.

Mai mult, ar fi foarte potrivit ca să se realizeze toate condițiile pentru ca profesorii să:

- își ajute elevii să evalueze ei înșiși gradul de veridicitate a surselor de informație și chiar informația;
- să introducă la clasă procedee și tehnici didactice care să încurajeze analiza critică, care acceptă existența unei multitudini de puncte de vedere și care adoptă o abordare interculturală în ceea ce privește interpretarea faptelor istorice;
- să ajute pe elevi să își dezvolte capacitățile de analiză critică și de gândire prin analogie.